

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 30 kr.
„ pol leta	3 „ 30 „
„ četrt leta	1 „ 70 „
„ mesec	— „ 60 „
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ četrt leta	2 „ — „
„ mesec	— „ 70 „

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno varsto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (stempel) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veké!“

Nar. pesem.

St. 96.

V Celovcu v sredo 13. decembra 1865.

Tečaj I.

Telegram.

Ljubljana 11. dec. ob 10¹/₂ zvečer:

Grof Auerspergova protestna adresa je danes padla; proti njej je bilo 18, za njo 12 glasov. Prestopilo se je k dnevnemu redu. Gromoviti „slava“ klici!

Pogled v deželne zборе.

~ Od Savine 4. decembra.

(Konec.)

Česar smo se nadjali v štajerskem deželnem zboru, to se je v resnici tudi zgodilo. V tem je sedež nemških avtonomistov, oni morajo kot kvintesencija nemškega plemena nasprotovati in „auf der freien Bahn“ prvi voz imeti, drugači bi se napravili: „verächtlich“, kakor gosp. Blagatinšek — Kaiserfeld misli. Štajerski „Sterztemperament“ se po malem oplamnuje, ali kedar je v plamenu, šviga dalječ metajoč vžgalne iskre, in ker je znana samoglavnost Štajercev, da se težko prepričati. Svoboda so nemški Štajerci edini vzeli v najem, in le pri njih se dobi prava roba; vse, kar drugi prodajajo, je iz fabrik gospodov Fevdaloviča in Absolutismica.

Žalostna prikazen! Naša deželna poslanca gg. Razlag in Herman izrekata svojo zaupljivost do septemberskega manifesta, in čujte kriko in viko! Kaiserfeld denuncira pred vlado in narodi avstrijskimi njihovo postopanje kot antimonarhično, antidinastično, kot illiberalno. Ali s tem kijem ne bode pobil zaupanja, ki ga vsi Slovenci stavljajo v svoja poslanca. Kaiserfeldov argument (dokaz) je: Mi moramo nekaj za ustavo storiti, drugači bi se reklo, da je Nemeec res nemški Mihel! Ako Vas drugi nagoni ne navdušujejo, opešal bodo skoro konj Vašega konstitucionalizma.

Sicer si je Kaiserfeld prizadoval s pravnimi temelji braniti svoj „engerer reichrath“, ali ti so tako piskavi, da jih lahko najslabši vetrič podere. Septemberski manifest nas odvezuje vsakega oktrojiranja, Kaiserfeld pa se poganja za oktrojirane „Landesordnungen“. Namesto da bi se postavil na historično dno štajerske dežele in njenih starodavnih privilegij, namesto da bi on s svojimi priverženci, prevzemši pravice nekdanjih deželnih stanov, govoril za pravo konstituante, hoče srečo in svobodo svoje domovine staviti na Šmerlingovo oktrojirano ustavo, katero je leta 1860 imel za „letzte Karte, die Oesterreich auspielt“, leta 1865 pa je bil njegov največi nasprotnik. Neparlamentarno pa je s slabimi prekosnicami in vtipi (Witze) svoje sodeželane napadati, o novi narodnosti govoriti, o kateri ni nobeden Slovenec nikdar čerhnil besedice! Ali morebiti je g. Kaiserfeld — Blagatinšekovega piknilo poznamovanje: notranje-avstrijska skupina, in on misli, da v ti bode nemški živelj podložno? Hotel je v svojem govoru 2. dec. braniti ustavnost, ali prav za prav je branil germanizem in germanizacijo. Laž so torej njegove besede: „Was man daher von Unterdrückung und Knechtschaft und von absichtlicher und gewaltsamer Verdeutschung spricht, ist falsch, und konnte ich es nur hineinrufen in jede Hütte unseres Landes“ — ker praktično življenje drugači kaže, in Blagatinšekov Kaiserfeld še ni davno sam kakor ud nekekega „Schulkonkurrenzausschuss“ v slovenskih goricah svojim kolegom in sosedom priporočal edinozveličavno nemščino v ljudski šoli!

Ali se je že čez dva meseca tako spremenil, ne verjamemo; „kersti volka a volk v goro“, pravi narodna prislovica.

On se boji, da bi slovenski narod za stoletja nazaj bil pahujen, ako mu zaklenemo nemško omiko; e gospodine! nas ona že oblizuje skoz stoletja, in vendar nismo bili

naprej prišli; še le ko smo se začeli v svojem jeziku izobraževati, stopili smo na bolj blagonosno in uspešne pot.

Umniše kmetovati, učila sta nas Zalkar in Vertovec, ne pa Liebig ali Pfaff.

Zapomnili pa si bodemo dobro njegovo obljubo. „So viel Rechtsgefühl für unser Land wir haben, glaube ich, dass wir berechtigten Forderungen, die gestellt werden, nicht entgegengetreten, dass wir sie vielleicht gerade wegen ungerechter Vorwürfe mehr begünstigen werden, als unsere eigenen Landsleute“ itd. Pa kaj bode Kaiserfeld in njegovi oprede vse zopet zastopil pod besedo „berechtigter Forderung“, on, ki sam ne zaupa, da bi njegova stranka utegnila Slovincem pravična biti in je izgovoril kobni „vielleicht“ —

Ali podajmo se zdaj k drugemu junaku, humoristu štajerskega deželnega zbora g. Hlubeku, — ali kdo bi njega omenjal, g. Hlubeku, ki je bil nekđaj prav iskren „Wasserpölnak“, sedaj pa zopet svobodomiselen Nemeec. Pustimo mu njegov humor, saj ga nima vsakokrat, pred poldnevom je prav prozajičen!

Rajši vzemimo na muho moža, kateri pravi, „dass ich mit aller Leidenschaft des Gemüthes (torej z glavó in srcem) an dem Lande hänge, dem ich durch Geburt und Erziehung angehöre, in kateri očitno protestuje, „dass nur einige Wenige berufen wären die Interessen der Slovenen zu vertreten“ — ta mož je viteški g. dr. Wasser. Veseli nas, ako se čuti Slovence (rojen je v Petuji), dasiravno mu je oča doma od pobežja reke Ilere, mati pa je Mariborčanka in sicer terdonemškega rodú, ker ded se je preselil iz Pasave v Maribor.

To nič ne deje, saj je prefekt Hausmann tudi dober Francoz, in malo porajta na edinstvo velike Nemčije — veseli nas, da hoče zastopati pravice Slovencev; ali prosimo ga, naj ne ostane samo „dilettant“ (dobro

Besednik.

Jesenkova začetnica in njeni pretresavec g. V. Ogrinc.

(Konec.)

„Šola se mora ravnati po življenju“, je znano geslo našega učenjaka g. dr. Kluna. Vsakteri učitelj je gotovo vesel, da si njegovi učenci vsaj nekaj okroglih čisel izmed glavnih številke zapomnijo. Pustimo pa za danes pedagoško stran Ogrinčeve tirjatve, ker zdi se nam, da je njemu pedagogika čisto (še v mislih) terra incognita in ga le opomnimo, da šolske knjige in drugi podučivni spisi niso in ne bodo nikoli astronomične tabele za rabo natančnih zvezdoslovcev. Učenemu zvezdoslovcu vsaj mala Jesenkova začetnica natančnih zvezdoslovnih kazal ne nadomestuje!

Vse je bob ob steno! Ogrinca in njegove številke zamorejo le številke in zopet le številke preveriti. Mesečno daljo od zemlje si dijaki ne bodo zelo napačno mislili, ako jo (izpustivši 100 ali 200 milj) z okroglo številko 51.000 milj zaznamujejo namesti pi-

sateljevih 51.802 (51.762, „Novice“ 322). Zakaj pisatelj prve številke (51.802) ni bolj natanko postavil, ker je vendar vse do pikice premeril, namreč: 51.802-5? Pa kaj bi ga zato popraševal, saj slavni njegov Humbolt tudi v k. I. 100 in III. 465 in drugod le 51.800 milj ima! Ni mogoče, da bi bil Humbolt v tako znanstvenem delu okroglo nenatančno čislo pisal!! Mädler, drugi Ogrinčev porok, ima: v Astronomiji (1859) 465. str. in v pop. A. st. 152: 51.803. „Ni li natanko! Drugi pišejo še drugače. Müller, „kosmische Physik“ (B. 1865) str. 168: „Der Mond ist 60 Erdhalbmesser von der Erde entfernt“, t. j. 60 × 860 = 51.600 milj. Klöden, Handbuch I. st. 16: 51.822-5; Daniel, Handbuch I. 89: „Die mittlere Entfernung des Mondes von der Erde beträgt 51.812 Meilen“. Srednja dalja zemlje od solnca: Začetnica st. 3. kazal: 20-7 milijonov milj; st. 4., da si je še čez 20 milijonov m. od zemlje. Müller, kos. Physik 106: „Die mittlere Entfernung der Erde von der Sonne beträgt in runder Zal 20 Millionen geogr. M.“; Humbolt Kosmos III. 380, 494 in drugod: 20,682.000 (po Encken); Mädler 20,682.440 m.; Encke sam je po drugih sila natančnih preiskavah preračunal: 20,666.800

milj. Od več bi bilo tudi tu Klödna, Daniela ali še celo kake šolske bukke navajati, ker naš pri piki natančni Ogrinec bi zadnja dva in druge tako zametal kot dii minorum gentium. Te številke bi se pa po različnosti še zelo lahko pomnožile iz astronomičnih tabél in iz znanstvenih bukev. Za pametnega jih je zadosti! Ako bi se mi ne mudilo, šel bi še v knjižnico Laplacevo „Mécanique céleste“ pogledat, kako velike številke on stavi. Ne morem pa čisto prezreti onih, ki jih ravnatelj dunajske zvezdarne, slavni zvezdoslovec K. pl. Littrow (Ogrinčev zvezdoslovni profesor) v svojem koledarji (za l. 1865; novega še nimam) v pridjanih tabelah objavlja: „Zemlja je od solnca za 20,682.000, od lune pa za 51.804-96 milj oddaljena (srednja dalja). Kdo ima pravo?! Ogrinec ali Litrow? Ogrinec ali Encke, i. t. d.?”

Ravno to velja tudi o številu zvezd. Ogrinec jih je povzel iz Humbolta K. III. 146. Učenci ne bodo nič bolj napredovali, ako vejo, da se tu 2, tam 10, na x — y zvezdarni pa 99 zvezd več vidi. Vsak sposoben učitelj bo znal dostaviti, da človek z ostrimi očmi le na celem nebu t. j. na ravniku 5.672 zvezd vidi. Humbolt v K. 156 njih število

voljec) v domoljubji, temoč naj se v djanji pokaže, da je Slovenec, naj se slovenski uči; slovenske knjige bere, drugači v svojem visokem poklicu ne bode mogel zado- stiti potrebam Slovencev. Prosimo ga tudi, naj nas nima za fevdaliste, saj nimamo no- benega slovenskega žlahtnika na Štajerskem; že Karol veliki je dal njihov rod kertom za zajutrek; — naši fevdalisti so terdi Nemci, in že iz narodnega ozira ne moremo ž njimi simpatizovati. —

Gotovo ne želimo zopet tlačani biti nem- ških grajščakov, pa tudi ne tlačani nem- ških fabrikantov, industrijalcev in Bodencreditgesellschaftov, in dru- zih špekulantov. Fevdalisti so nam vsaj pustili na zemljiščih, ktera smo tlačili, ži- veti, ali „moderni fevdalisti“ nas si- lijo se preseljevati iz zemlje, ktero smo skoz tisoč let s svojimi kervavimi žulji ob- delovali!

Ako smo mi historično podlago zopet odkopali, nismo iskali „modernes Staats- gebilde“, kakor dr. Rechbauer misli; ali rečemo Vam, da dobro poznamo zgo- dino deržav, starih in novih, ali kakor vi pravite, „modernih“, pa tudi nahajamo, da je še v „modernih“ več trohnože kakor v sredovečnik. Ali naj iz te opazke nihče ne sklepa, da ogerljujemo srednji vek in da hočemo biti: „Knechte selbtsüchtiger Interessen“, to gotovo ne, pa tudi ne: „Knechte selbtsüchtiger Völker.“

Avstrijsko cesarstvo.

Kmalo se bo vedelo, kaj mislijo takraj litavski zbori o deržavopravnih zadevah. Ali že zdaj nam naznanjajo vladini listi, da se vlada za proteste nič ne meni in da hoče pot, ki jo je z zaupanjem v dobro reč nastopila, naprej koračiti tako dolgo, da bode nov avstrijski dom gotov, ki bo stavljen iz rezanega kamenja t. j. spoštovanja pravic in vezan z lepilom privoljenja vseh narodov, in da se v svetišču tega novega doma ne bo pogrešala niti edinstvo niti svoboda. Tako govore vladini listi, in večina narodov zaupa tudi vladinim nameram, naj vpijejo in raz- grajajo centralisti, kakor hočejo. Februarni patent se ne da več oživiti! Pa tudi lahko stopa visoka vlada moško na dozdanjem potu naprej, kajti za njo jih stoji 30 mili- jonov najzvestejših ljudi; proti njej jih pa le ropota in rogovili okoli 6 milijonov, kte- rim pa ni mar ne za Avstrijo ne za narode avstrijske, temuč za njih predpravice in hegemonijo.

Da si tudi nismo slepi priverženci Bel- credijevega ministerstva, vendar moramo pri- poznati, da je v 4 mesecih več dobrega sto-

rilo, kakor pa poprejšnje v 4 letih. To kaže, da mu je zares mar, da se deržava na stalnih podlogah prenovi, h čemur Bog daje srečo in blagoslov! — „Presse“ ve povedati, da se tudi za vojaško računstvo priprav- ljajo preuredbe po načelih decentraliza- cije. —

Vlada misli odpraviti dozdanje postave od odertije, kar bo na vsako stran dobro djalo.

V Pragi je za H. Fügnerjevega naslednika izvoljen g. Ferd. Urbanek.

Volitve na Ogerskem so zdaj večidel že go- tovo končane, ker se ima te dni zbor pri- četi. Pravijo pa, da je večina Deakov- cev izvoljenih, katerih geslo je: suaviter in modo, fortiter in re! Serbi so pet svojih slavljernih rodoljubov izvolili, med njimi tudi generala Stratimirovića, serbskega ju- naka od l. 1848, dr. Miletića itd. Slovaki pa Romani niso bili tako srečni, ker so jim Madjari preveč zaprek in ovir delali. Strašne reči se o volitvah pišejo. V Mijavi na Slo- vaškem so potepuhom, ciganom in celo tatovom volitno pravico dali, pravim posest- nikom pa jo vzeli, samo da ne bi bil slo- vaški rodoljub Paulini-Toth izvoljen — in tudi res ni bil! — V Saški Banji, kjer so Romani v večini in bi bili radi ro- doljuba Babesiu za poslanca izvolili, ni se moglo to zgoditi, ker so začeli nasprotniki na nje streljati, in je tak hrup in boj vstal, da je bilo joj, veliko pobitih in ranjenih! Tako znajo Madjari! To niso nič kaj prida znamenja za porazumljenje.

Nič se še prav ne ve, kako se bo klopčič her- vaških zadev razmotal. Mudi pa se zelo! Zdj se poročja, da je kard. Havlik ime- novan „locumtenens“, t. j. pervosednik zboru.

Dežele notranje-avstrijske.

□ V Celovcu. (Pozor ljubi Slo- venci, varujte se derečih volkov — neprijaznih nemških časnikov!) Nehoté moramo spet dva izmed tukajšnjih nemških listov omeniti. Naj nam bravci tega ne zamerijo. Predružačiti jih sicer res ne moremo, zamolčati pa tudi ne smemo, kako počenjata se Slovenci, da ves svet zve, kako najeti nemški pisuni tu pišejo in kakšen sad hvalisana nemška kultura do- naša — s krinko svobodomiselnosti in ustav- nosti na obrazu! Že smo omenili enkrat, kako tetka „Celovčanka“ dela, kako pod- žiga in vnema — zoper Slovence in vse, kar je slovenskega. Pa to še ni tako strašno, saj to spada k rokodelstvu tacih najetih in, lahko bi tudi rekli, brezvestnih nemških in nemškutarških pisačev, — ali zares strašno je to, kar jej je oni dan ljubljanski pisun pisal. On namreč piše, da gre v Ljubljani

že nekaj časa sem vse navskriž, da je na- stal velik ravs in kavs in če bi si še kože z glav derli in trebuhe parali, bilo bi vse tako, kakor pri ondanjem puntu na otoku Jamajki, itd. Tako pa delajo in so vsega krivi le Slovenci, ki se zdaj zavedajo svoje narodnosti in hočejo enake pravice imeti, ker imajo tudi enaka bremena, in narodne poslance, ki naj bi jih povsod prav zastopali. Našim omikanim Nemcem pa je vse to siro- vost in šega divjih človekojedcev! Kam smo prišli? O svet, kako si čuden! Ali „Celovčanka“ sama težko to verjame, kajti dan danes se že menda noben strahov, bo- disi katerih koli, ne boji, (beržkone tudi učeni dr. Issleib nel), pa namen ima ven- darle, s takimi grozovitimi popisi — Slo- vence pred svetom sumnjčiti, zasramovati in kot Bog ve za kake rovarje denuncirati! Poznamo te baže tičke! Da bi jih kaj sram bilo, gotovo bi tako ne delali ali bi vsaj o nemški kulturi tiho bili! Gotovo se tudi tako delovanje vsakemu poštenemu Nemcu gnjusi in studi (fej te bodi!). Vladin list pa bi že celo moral v tacih zadevah nepristransko in spodobno se obnašati! — Drugi list „Al- penblätter“ pa ima le bolj koroške Slovence na muhi ter iz same serboritosti ne ve, kaj bi ž njimi počel. Veste pa, kaj pravi v svoji oholosti in neumnosti? Na kratko to le: Na Koroškem prav za prav ni Sloven- cev; nemški jezik je skorej vsem materin jezik, nemška omika pa vsem brez razločka izobrazilo; tedaj so pa tudi le nekteri, le peščica jih je, ki na svojo roko in tje v en dan sanjarijo in pišejo o neki Sloveniji, o slovenskih namerah in programih. To vse je na Koroškem prazno delo! Korošec je Nemec, njemu je le za „ustavo“ mar, itd. Tako se bere v teh „planinskih“ listih dan na dan, pa ne samo to, ampak nahajajo se zraven tudi vsake baže obrekovanja, one- čaščenja oseb in dobrega imena in sploh vsega slov. naroda. Pa glejte prederznosti! Ponujajo se Vam na vso moč, da bi si jih celo naročili. Ali za Boga, nikarte tega. Ne dajte vendar kervavo zaslužnega de- narja takini brezvestnim ljudem, ki z vami tako gerdo pometajo in bi vas radi celo — v smeti vergli. Slovenci, ne vdajmo se, naj velja, kar hoče!

Z gornjega Roža. (O ljudskih šo- lah koroških Slovencev). Ni davno, kar je bil govor o ljudskih šolah v neki seji podklosterske srenje. Tam se je nek gospod srenjski svetnik na vso moč potegoval za nem- ški jezik pri podučevanju v ljudske šoli slovenske fare na Vratah, kar sam pravi v svojem razjasnilu v nemškem časniku „Drau- post“. Tudi o popotovanju premilostljivega našega škofa po teh krajih je bil tam govor o tej reči. S krepkimi pa pravičnimi be-

eeni katic 8000. — Presneti Humbolt, ali ne veš, da le absolutna čisla veljajo, ne pa relativna in okrogla!! Humbolt III. 146 sam sebe popravlja in po Argelanderovih pre- iskavah jih šteje 5000 — 5.800; glejte! glejte! Vso Ogrinčevo natančnost bo pa natanko in na drobno sprevidel, kateri hoče Humb. posnetek Argelanderovega dotičnega rokopisa v Kosmosu III. 190 — 193 preči- tati. Ali je pa res tako natančna ona Arge- lander — Humboltova številka: 5.672 (Kos. III. 193)? (Odpravite, vam v drugič vsklik- nem, slepljiva očala, ker vem, da matema- tična vaša glava med prečudno množico šte- vilk one ne pomni! 5.762 zvezd!) Hum- boltova (ne napačna Ogrinčeva) številka pa je nastala, ker je Argelander na severnem nebu 2836 zvezd našel. (On ne dostavlja, da bi nobene prezerl ne bil) in nadaljuje: „Also bei der Voraussetzung glei- cher Vertheilung für das ganze Fir- nament wieder 4.672“ t. j. 2.836 × 2. Kteri je le kterikrat Humb. Kosmos ali dru- ga dotična dela čital, spominja se, da južno nebo ni tako gosto z zvezdami posejano kot severno. Taka je prebrisana natančnost Ogrin- čeva! Res, slepljive številke, se ve da le ti- stemu, ki jih ne zna rabiti, ali se jim da oslepiti!

5.) Zvezdam smo do sedaj vsi rekali in tudi začetničar piše po drugih Slovenceh „nebna tela ali telesa“; bomo videli, ali bodo Ogrinčeva „nebeška trupla“ ob- veljala! Pri nas in tudi po drugih sloven- skih stranéh pomenja „truplo“ le „mertvo človeško truplo“; le redkokrat se sliši, da bi kako merhovino tako zvali. Ta kamen . . . i. t. d. je „truplo“! Vsaj meni se ne- znano glasi.

6.) Kdor koli sliši imenovati „sunt aries, taurus . . . ne bo popraševal, zakaj jim pravimo vkup „zverski“ ne pa „človeški“ ali kak drug krog; popraševal pa bo, ako res v o k r o g u stojé; zakaj jim ne pravimo „zver- ski trijak, štirjak ali štiriogelnik i. t. d.!! Sicer pa v Kosmosu tako zvedenega Ogrin- ca zavračam na III. 160, (160: Thierkreis- Gürtel in na Letronna.

Po mojem „svetlina“ (ker le ta izraz po- vdarja začetničar z razstavljenimi čerkami) pomenja tujo „Photosphaere“. Da razun dru- zih Humbolt in Mädler obširno o nji govo- rita, mi ni treba Ogrinca še posebej opo- minjati.

7.) Tukaj bolj natanko pretresovati čas, v katerem se solnce enkrat okoli svoje osi

zasuče, bilo bi po vsem tem, kar sem prej o tej Ogrinčevi natančnosti omenil, od več. On pravi, da ni dognan in vendar stavi dva preračuna: Schwalčev: 25 d., 19 u. in sko- rej 26 m., in Secchi: 25 d., 8 m., in sko- rej 10 m.; Littrow stavi pa v svojem kole- darju st. 123: 25 d., 4 u. . . ? Vsakteri, ki ima še kaj pametne matematične raz- sodnosti, sprevidi, da začetničar (st. 4) med navedenimi števili srednje okroglo čislo sta- vi, ko piše, da se solnce v 25½ dneh z- asuče okoli svoje osi. In glejte, saj se ven- dar začetničar ni zmotil, ker tudi slavni Ogrinčev profesor piše (Kol. st. 85): „der wahrscheinliche Wert ist 25½ Tage“! Ko bi mi prostora ne primanjkovalo, bi zoper Ogrinčevo negotovo dognanost še drugih šte- vil tu sem nastavlil. Kdor hoče o tem kaj več pozvedeti in sicer brez velike muke, naj vzame Litrowov koledar: tam je v sila obširni dokladi vse na drobno razloženo. Videli bo, kako začetničarjevih 25½ d. na vse strani zadostaje; (se ve da zvezdoslov- cem κατ' ἐξοχήν, kot je Ogrinec, ne, če je prav svojega Secchija in učenega Schwalca iz koledarja povzel).

8.) Okrog Peripherie, nikoli pa ne: „runde Scheibe“, Kreisfläche. Ogrinec je

sedami so škof zavrnilo krivične in nedokazane tirjatve nekterih mož, katerim slovenščina pri podučevanju slovenskih otrok v šoli na Vratah ne dá ni miru ni pokoja ter jim strašne skrbi zvdaja. Enaka gorečnost za poduk mladine se v malokterem kraju nahaja; nam, ki smo v tem oziru kaj mlačni, bi moralo vneto ravnanje teh gospodov v izgled biti; kajti mi zadržujemo omiko in poduk naše mladine, ker si ne prizadevamo, da bi se učila v tem jeziku, ktereга edino zastopi in govori, koristnih naukov. Pomilovanja vredni slovenski otroci na Vratah, vam se gotovo velika sila godi, da vas v šoli ne učé krščanskega nauka, branja in pisanja, štetja in računanja z besedami, ktere že od vaše mamice znate in s kterimi bi se hitrejšje in boljše teh reči naučili, ampak z nemškimi, ki jih čisto nič ne umete. Ali je tako prav? Ali se da tako nespametno ravnanje po zdravi pameti in dobrih zgledih izpričati? Mar ne veste, da omenjeni možje, če se hočejo učiti laški ali francoski, vzamejo v roke v laškem ali francoskem jeziku pisano gramatiko ali slovnico, da bi se teh jezikov prej in bolj globoko naučili, kakor z gramatiko laško po nemški pisano? Mar ne veste, da smo se tudi mi nekđaj v latinskih šolah vseh predmetov v latinskem jeziku učili? Jojmene, kako veselje je to za nas bilo, kako smo znali! Morebiti je kteri izmed imanovanih mož tudi te presladke radosti okusil; ali mi smo bili peto-šestošolci itd., vi pa se učite na farnih vseučiliščih. Ni več prestatu na tem svetu, odkar so sedanjim gimnazistom sladipolno podučevanje v latinskem jeziku odvzeli. Pustimo v tem oziru našo minulost; nas le žali, če se spominjamo, koliko časa, dragocenega časa se je nam z takim ravnanjem odtegnilo. Na Laškem, na Nemškem, na Ogerskem nikjer nismo našli, da bi bile ljudske šole le naprave za nauk jezikov, da bi bile jezične lijavnice, kakor možje na Vratah hočejo. Kdor je hotel svoje otroke naučiti še drugega jezika v rahlej mladosti, omislil si je ali doma za ta namen koga ali pa je prosil učitelja za posebne ure, k temu učenju namenjene, da se večini šolskih otrok iz golenebčnosti nekterih ni sila in krivica godila.

(Dalje pride.)

Iz štajerskega. 3. dec. — k. (Nezakupnice nekterim poslancem. Waser — odstavljen). Od osem poslancev, ki so jih poslali naši slovenski kmetje v deželni zbor, so štirje (gg. Dr. Razlag, Herman, Lichteneker in Globočnik), glasovali zoper Kaiserfeld-ov predlog, enega: Janežiča, ni bilo v seji, ker se je menda pozneje spomnil, da se je prehitel podpisavši oni predlog; trije pa, Feirer in Lešnik, ktera za-

zunaj rojstnega terga le malo sveta videl; kdo pa bi to tirjal od mladenča, ki še iz omikoslovnih statističnih bukev in spisov nam bližnje dežele tako malo pozna; on ne ve, da, žalibože! Dalmatinci (po več krajih) in njih bližnji turški sosedje še zmiraj voglata, da ne rečem, 4voglata kolesa rabijo! Qui bene distinguit, bene docet! Pa saj je g. Ogrinec omenjene malenkosti le pretresoval s tem dobrim namenom, da prava beseda doseže pravo uho. Bomo videli, ako bo zemljepisna vodnica, ki jo, kot nekteri pravijo, začetničar spisuje, Ogrinčevi tirjatvi zastran obširnosti, občudljive natančnosti . . . zadostila. Teško da! Šolske potrebe in razmere so perve pri tacih rečeh! . . . Čemu nam je rastljinstvo, živalstvo . . . ? Čemu bo nam obširnejša vodnica, dokler se bo po slovenskih zborih tako glasovalo, kot je glasovala mala večina poslancev kranjskih Slovencev? — Pa dosti naj bo. Končajmo.

A n o n y m o s

šternkukar na domorodni zvezdarni.

stopata Maribor — slov. bištriško — šentlenarski okraj, in slov. graški Loninger, pognili so jo s centralistično nemško stranko. Ali bode slovenski narod mirno gledal to samovoljno postopanje svojih poslancev? Ali je res slovenskemu narodu volja, da bi se še enkrat vkoval v spono Šmerlingove centralizacije? Nikakor ne! Ti možje ne zastopajo več svojih volivcev, ampak samo svoje osebne misli. To jim je dosti dobro znano že od taistega časa, ko je dobival edini naš zastopnik v dež. zboru, g. Herman, od vseh strani hvale polne zaupnice, podpisane od tisoč in tisoč slovenskih kmetov. Te zaupnice pa so bile ob enem tudi nezaupnice vsem drugim poslancem, ki so bili zoper Hermana. Pričakovali smo takrat, da bode tem gospodom kaj mar za poštenje in da bodo imeli vsaj toliko razsodnosti, da jim po takih javnih dokazih ni družega storiti, kakor precej odpovedati se poslansva. To je vsaj navada v vseh politično-omikanih deželah. Ali mi nismo na — Angleškem! Debelih kož teh gospodov niso še predrle pušice neposrednjih nezaupnic. Treba bo tedaj, jim zdaj naravnost izreči, da ne delajo po volji svojih slov. volivcev, da njih protestovanje zoper sedanjo vlado ni po naših mislih, in da si mi nikakor ne želimo nazaj nesrečnih časov Šmerlingovih, itd. Naša dolžnost je, da mi Slovenci podpiramo ministerstvo, in če nič drugega mora nas k temu voditi opazba, da ga napadajo vsi taisti, kteri so bili in so še strastni sovražniki slov. naroda. Najboljša podpora ministerstvu pa bo, če svojo nejevoljnost izrečemo poslancem za slovenske kraje, ki so se potegovali za Kaiserfeldov predlog. Tudi na Moravskem in Českem se to godi, zakaj bi mi Slovenci ne storili tudi tako? Kakor slišim, se res že na več krajih kaj takega namerja. Kako pa na Kranjskem? Ali res smejo Derbič-i, Brolih-i, Kromer-i i. t. d. proti volji slovenskih volivcev napadati ministerstvo in nazaj klicati srečno prestane Šmerlingove čase?

Novica, da je g. pl. Waser, poslanec ptujskega mesta, odstavljen od svoje službe kot viši državni pravdnik za štajersko vojvodino, osupnila je nemške centraliste, od Slovencev pa je bila z velikim veseljem sprejeta. Da je vlada popolnoma pravo zadela in da po Waserjevih govorih ni mogla drugače storiti, jasno je kot beli dan in le srditost in slepa strast tako zvane nemške ustavo-ljubne stranke zamore to grajati in imenovati nasilstvo svobodnega gibanja poslancev. Res je in to tudi mi priznavamo, da poslanec za to, kar v javnem zboru govori, nikomur ne sme odgovoren biti, — razun svojim volivcem. Vse drugače pa je pri g. Waser-ju, in mi se celo vjemamo s mislimi „W. Abendpost“, ki jih razodeva o tej stvari. Waser je naj viši državni pravdnik naše dežele, zastopnik pravdosodnega ministra. In ravno on, ki je državni tožnik, oponaša vladi, da je prelomila ustavo in da ni po postavah ravnala. On tedaj pred vsem svetom toži ministerstvo. Zdaj pa premislimo nasledke takega postopanja! Kaj si mora ljudstvo temu misliti? Gotovo tu trpi splošno čustvo pravice in veljavnost postav. Pa tudi še v drugem oziru je bila vlada prisiljena tako ravnati. Že se je tu pa tam slišalo, da ministerstvo samo nima prave volje izvrševati svoj program in vsakemu se je tudi že nekako čudno in sumljivo zdelo, da so uradniki po vseh deželnih zborih večidel glasovali zoper sept. manifest, in da ravno po uradnikih je v moravskem in v kranjskem deželnem zboru premagala bila ministerska stranka. Zato je skrajni čas bil pokazati, da je ministrtvu res terdna volja izpeljati izrečena načela. Sicer pa se Waser-ju ni ravno kaj tako strašnega zgodilo, on dobiva zdaj ko prej enako plačo, samo da še ni, kakor se mu je že sanjalo — minister pravosodja, ampak le — viši deželni svetovavec. Za častilakomneža se ve da huda kazen!

Od Negove. 29. novembra. □ (Umor. Vreme.) Dragi „Slovenec!“ Nimam ti kaj

veselega naznaniti, če bi še tako rad. Vendar v poduk neporednežem naj veljajo te žalostne vrstice, ktere nehoté od Slovencev priobčujem. Že sem bil nad dvadeset krajih in mestih, pa tolike zlobe še nisem videl in doživel, ako ravno sem se tudi čez 8 let med Nemci klatil.

22. novembra so ženitnino v tukajšnjem okraju obhajali. Okoli 10. ure zvečer prihrušijo nekteri malopridni ponočnjaki, položijo lonce, potrejo šipe na oknih in plotni koli letijo skozi duri in okna v hišo. — V tej sili vzame nek gost z razsekanim svinčcem nabito puško, stopi pred duri — in že ga kol v rebra zadene! V temni, megleni noči sproži proti mestu, od ktereга se mu zdi, da je kol priletel, in enega — od teh neporednežev tako v stran zadene, da je bil v 24 urah mrlič. 25. t. m. so ga raztelesenega pogrebli, še komaj 18 let starega, pa že tako godnega! — Ljudstvo pravi, da se mu je pravo zgodilo. Ali kaj bo z gostom? Dotični poškodovani posestnik še ni tožil, in tudi g. župan ne; ker se „lumpov“ bojita: — kjer pa ni tožnika, ni tudi sodnika! Inače pa žalibože, navadno malopridneži povsod lahko kopita odnesó. —

Vreme je tako prijetno, da se še po izbah nič ne kuri. Pa tudi vinorejcem kaj dobro služi. Vincarji delajo po goricah ko krtili, kjer je les zdrav in lep. Da bi le novcev več bilo in se roba bolj živahno prodajala!

V Ljubljani 9. dec. J. Y. (Iz deželnega zbora). Kakor 3. seja deželnega zbora, o ktereј sem vam bil že na kratko pisal, ravno tako živahna in važna bila je današnja, v ktereј je bila na dnevnem redu debata o grof Auerspergovem predlogu in protestu, kteri naj bi se poslal do Njih veličanstva cesarja zarad obtvajljenega februarskega patenta. Ne morem se v tej naglici, ko to pišem, spuščati bolj na tanko v to sejo; hočem vam le v obrisu podati nje podobo. Načrt tega protesta ali kakor se je pozneje krstil, te „adrese“, prebral je grof Auersperg ter priložil še nekoliko besed v pripročilo. Zdaj pa se začne debata. Prvi zoper to „adreso“ govori g. dr. Bleiweis v slovenskem govoru, kteremu donijo, kakor vselej, krepki „dobro“-klici občinstva, ki ga je galerija prepolnjena. Potem prime za besedo in sicer za adresó g. Dežman, in g. dr. Zupan, kteremu pa kmalo v začetku govora slabo pride, da mora za nekoliko časa dvorano zapustiti.

V izverstnih govorih spodbijala sta prav izdatno v „adresi“, izrečene skrbi zarad nasledkov, ktere bi utegnil imeti septemberski manifest za našo deželo, gg. dr. Toman in Svetec. *) Na to zahteva g. dr. Costa, ker je bilo že pozno, konec seje. Predlog ta pa ni obveljal; zakaj ne, to vam hočem koj povedati. Ko so namreč „protestanti“, kteri so se že zelo bali za svojo priljubljenó adresó, videli prazne sedeže 3 naših narodnih poslancev gg. Zagorca, Rozmana in Klemenčiča, kteri so se podali za dva dni domú — kar bi se nikakor ne bilo smelo zgoditi pri tako važnej stvari — mislili so si: Zdaj zmagamo gotovo, sicer pa nam pojde trdo. Akoravno se je dvakrat zahteval konec seje, nič ni pomagalo; narodna stranka pa je tedaj mahoma vstala ter zapustila dvorano. To je bil udarec, ki je končal današnjo sejo nenadoma, kajti ostala je absolutna manjšina deželnega zbora in morala končati se seja in preložiti na ponedeljek. Bolj ko so šteli in strmo gledali okoli sebe, premalo jih je bilo in prav nič niso mogli skleniti; zapustiti so tedaj morali tudi oni borišče. Občinstvo pa je v tej seji zopet pokazalo, da je prav govoril dr. Toman, ko je rekel, ako dosežete to, da obvelja ta adresa, slovenski narod nima nič njo opraviti, on zaupa na novo pot, ktera se mu je odprla, in v zaupnico, ktero je podalo zastopništvo

*) Prav žal mi je, da vam pri tej priliki ne morem podati na drobno teh dveh govorov.

glavnega mesta Ljubljane, in v kateri veje ves drug duh, kakor pa v tej adresi, ktera je polna nezaupanja.“ Pritrdilo je z mnogimi dobroklici tem besedam, kakor tudi zadnjim besedam g. Svetčevega govora, ktere se glasijo: „Ako obvelja ta adresa ki je tako slabo vtemeljena in tako polna zmot in napènih sklepov, gotovo ne bode to na čast našemu deželnemu zboru, in ostala bo veden madež v zgodovini, naše kronovine!“ Naj si bode vspeh kakor koli hoče, pošteno ste jim povedali resnico vrli možaki in neprestrašeno se borili za čast domovine. Slava Vam! Živili!

Iz Loke. ▷ (Ljudska knjižnica pa mestne šole.) „Slovenec“ tudi kaj rad govori o šolah in o vseh nje zadevajóh rečih; saj pa je tudi res mnogo mnogo na tem ložeče, kakšne so, kako in v katerem duhu se v njih podučuje, kakšne in kolikere pripomočke da življajo in da zavisijo od njih blagovitega delovanja skoraj vsa naša srečnejša in boljša prihodnost. Gotovo mu bo tedaj tudi po všeči, če mu nekaj malega v tej zadevi od tod pošljem. — Po neutrudljivem prizadevanju g. mestnega kaplana V. in s pripomočjo radodarnih Ločanov in Ločank se je ustanovila lani ljudska knjižnica, ki ima namen, ljudstvu za potrebno in koristno branje skrbeti in mu tako k omiki in blagostanju pomagati. Z veseljem morem reči, da je to v resnici kaj dobra naprava, ki nam obilni sad obeta, kajti tukajšnje pobožno pa prebrisanu ljudstvo hrepeni po dušni paši, po dobrih in umevnih slovenskih knjigah, ki jih rado in z velikim veseljem prebira, da bi se v pravem slovenskem in kerščanskem duhu izobrazilo. Z veseljem naznanjam to svojim slovenskim bratom, ki bodo gotovo tudi to veselo novico z veseljem sprejeli. V knjižnici se nahaja po dvoje iztisov že zelo vseh za ljudstvo pisanih knjig, — potrebovali pa bi jih še več! Ali ni to lepo znamenje dobrega napredka, pa — kako visoko stopnjo omike bi bili že lahko prebrisan in za vse dobro vneti Ločani dosegli, ako bi bile le tukajšnje mestne šole v narodnem duhu osnovane! Če je že za dečke velika zamuda, dá, celo potrata, ako se morajo v tujem jeziku učiti, kolikanj večja škoda in napaka je pa to za slov. dekleta, ki se morajo v nunski šoli z nepotrebnó nemščino mučiti, poptujčevati, koristne nauke pa zamujati! Vendar naj bitu blage gospé uršularice kaj predrugačile! — Pa dosti za zdaj, drugikrat spet kaj.

Deželni zbori.

Koroški. V 8. seji 9. decembra se je odločilo, naj se družbi v podpora obnemoglim učencim, njihovim vdovam in sirotam iz deželne denarnice dovoli na leto 500 gld. Ta družba se kaj veselo razcveta; že v prvem letu je pristopilo 138 učiteljev iz 20 šolskih okrogov. Tudi družbine postave so se tako osnovale, da za to ubogim učencim toliko potrebno družbo pričakujemo veselo prihodnost in izdatno delovanje. Vis. dež. zboru pa v imenu vseh učencov izrekamo serčno zahvalo! Sporočevalec tega predloga je bil dr. Burger in nihče ni zopergovoril, le poslanec Švab je na to tiščal, naj se čas odloči, do kterega bode dežela teh 500 gld. tej družbi dodajala. Odločilo se je, da tako dolgo, dokler bode tej družbi te podpore potreba. —

Razun nekaj manj važnih reči je dež. odbornik Canaval sporočeval o stavbah, ktere so se godile l. 1864 in 1865 v zavarovanje bregov in poravnanje vodá; zraven je tudi vložil proračun in načert takih stavb, ktere so namenjene za l. 1866. Dež. zbor je to sporočevanje sprejel in celo obširno delo izročil cestinemu odboru, naj na dalje potrebnih reči nasvetuje.

Več občin je že prosilo, naj se okrožno glavarstvo v njeni sredi postavi. Po naših mislih tega beračenja ni treba. Pri okrožnem poglavarstvu bode le malo uradnikov, pri njem bodo tudi ljudje ali stranke le malo opraviti imele, in, ako so občine in deželni zbori pametni, da se poganjajo za velike občine ali županije, ne bodo ta glavarstva dolgo v življenji, — slednjič pa povsod tako ne morejo biti. — Adresna debata je sicer dokončana, pa njen sad se še vidi in čuti v deželnem zboru. Pred njo ni bilo nobene stranke v zboru, vse je trobilo v en isti rog, vse je bilo prava mešanca. Po tej debati pa je druga, imamo zdaj „protestante“ in „septembriste.“ Res je, da je številó septembristov le pičlo, pa jih je poslancev gotovo precej, ki v sercu niso bili za adreso v tej podobi, — pa bali so se nekaj — protestantov, nekaj pa — časnikov: Serčnost velja! — Danes 13. je spet seja.

Goriški. V seji 6. t. m. je zbornica odobrila po predlogu finančnega odbora sklep računov domestikalne in deželne zaloge za l. 1864 in proračun bodočega leta. Sporočilo dež. odbora o deželnem dolgu 66.000 gld. izročilo se je fin. odboru. Zastran vladinega predloga o novi razdelitvi dežele v okrajna glavarstva je obveljal odborov nasvet, po katerem se vladin predlog odobri, da se dežela razdeli v 4 okrajna glavarstva, namreč v goriško (z goriškim, kanalskim in ajdovskim okrajem — izvzemši le mesto Gorico, ki naravnost pripada deželni vladi v oblast), tominsko (s tominskim, bovškim in cerkljanskim okrajem), sežansko (s sežanskim in komenskim okrajem) in gradiščansko (z gradiščanskim, kormiunskim in červinjanskim okrajem) s to premembo, da se slovenske občine: Devin, Doberdi in Opačjeselo, Vigliana in Dolenja iz gradiščanskega, občine: Tomnica, Selo in Brestovica pa iz sežanskega glavarstva ločijo in goriškemu pridružijo.

Češki. Odboru za zaupnico je pervosednik grof Lev Thun, ker Palacky ni hotel pervosedništva prevzeti. Zaupnica je tudi že dogotovljena in pride ta teden pred zbor. V njej se povdarja oktoberska diploma kot podlaga nove državnopravne vredbe ter se nadja, da ne bo noben narod zavir proti porazumljenju stavil in da se napravi nova in sedanjim časom primerniša pragmatična sankcija, in slednjič pričakuje, da se bo cesar kot češki kralj kronati dal, kar bode najterdnejše vezilo med vladarjem in vselej zvestim narodom za vse prihodnje čase. — Iz zboru pa nam gre to povedati, da se češki plemenitaši in velikaši čedalje bolj za narodne pravice in zadeve vнемajajo in tako narodno stranko množijo, kar je zares veselo slišati, zlasti če se pomisli, kaj plemenitaši v naših krajih počenjajo in da nič ne vedó za tisto geslo, ki se mu po francoski pravi: Noblesse oblige t. j. plemenitost veže! — Nadalje je zbornica sklenila, naj dež. odbor vse poskerbi in pripravi, da se ustanovi večá živinozdravniška učilnica; potem kar se tiče svobodnega deljenja zemljišč, odobrila je nasvet, naj se pred določnim sklepom še za svet poprašajo okrajna zastopništva. Tudi se je pri obravnavi zemljiščne odveze predložilo, naj se postava za ribstvo prenaredi, in župnikom in učiteljem nikar več davščina v blagu ne daje. To sta zahtevala poslanca Mareš in Sladkovski, knez K. Schwarzenberg pa jima je nasprotoval. Vendar pa še o celem predlogu ni nič gotovega sklenjenega, ker so si zastran odveze sploh še zelo navskriž.

Šteški. Adresa, ki jo je zbornica sklenila, zahteva, naj se oži derž. zbor, prej ko mogoče, skliče in deržavopravne in ustavne zadeve obravnuje, ki po vsej pravici v njegovo področje spadajo. — No, ti jo pa znajo še bolj ko na Dunaju ali v Gradcu!!

Gališki. S konca so se v zboru Poljaki in Rusini kaj složno posvetovati začeli, tako da smo bili obeh prav zelo veseli. Ko je pa prišel predlog o novem opravljenem redu na versto, pritožil se je grof Borkovski, da mu ta ni po všeči in da naj zbornica sklene, da je samo poljski opravljeni jezik. Ta prenapeta zahteva se ve da ni bila rusinskim poslancem po volji in začeli so se dobro podajati. Le na prigovarjanje dra Smolka in kneza Sangusko-ta se je hrup vlegel in so se duhovi pomirili in upati je zdaj, da se sloga ne bo razderla in da bodo Poljaci o tacih razžaljivnih rečeh zanaprej molčali, če jim je res mar za popolno ustavnost in enakopravnost ter srečo svoje dežele. Pa tudi zavolj tega naj bi se premagovali, da bi centralisti — tiho bili, ker vsak razpor je voda na njihov mlin!

Sedmigraški zbor je z večino glasov Zeikov predlog odobril, po katerem naj se Nj. Veličanstvo zaprosi, da pokliče erdeljske poslance v peštanski zbor, na katerem se po pravoslednosti edino le more o úniji sklepati — proti zahtevi škofa Šaguna, ki je nasvetoval, naj se na podlagi 1863—64ih postav nov zbor skliče, in poslancu Maagerju, ki je tirjal, naj se koj na kološkem o úniji sklepa. — Zgodilo se je tedaj po volji vlade in Madjarjev, — za časov Šmerlinga je bil prihod Erdeljcev v dunajsko leseno palačo tudi kaj pomemben (vsaj tako so govorili centralisti!) — pa brez vse koristi: Bog ga vedi, ali je to za Hervate dober ali slab zgled?

Ptuje dežele.

Belgijski kralj Levoslav I., blaga duša, umrel je 10. t. m. Skerbno se jih praša veliko, kaj bo zdaj? Mislimo, da ta izgledno ustavna deržava vendar ne pride Francozom v oblast.

Bismark še vedno dela po znanemu pravilu: Moč ali sila več velja kot pravo! Napoleon zdaj bolj molči. Najberže pa „študira“ prav pridno vprašanja, ki mu dohajajo od vseh krajev sveta: iz Alžirskega, Italije, Nemčije, Belgije, iz severne in južne Amerike in Bog ga vedi, od kod še! Kmaló bo moral tje pa tje kaj odgovoriti, zlasti amerianski ljudovladi, ki mu zastran Mehike hude zadrege in zaderge stavi. To so res terdi lešniki! Kaj bo?

Poslano.

Iz Cerkvena. Sestavek „Uboge naše učilnice“ v 89. listu „Slovenca“ se tam pa tam mojemu smislu in sercu ne prilaga. Jaz mislim tako le: Ljudske (početne) učilnice na slovenskem Štirskem so, hvala Bogu! dosihdob še keršansko — katoliške; so pa tudi cesarsko-kraljeve (deržavne) in narodne. Svojo koreniko imajo v katoliški cerkvi, deržavi in narodu. Naj tedaj imajo cerkvenih, deržavnih in narodnih nadzornikov. Pobožni katoliški kristjan, zvesti deržavljan, blagodušni domoljub vse tote nadzornike spoštuje, četerto zapoved božjo proti vsem lepo in čedno spolnuje, in izmed njih nobena ne zasramuje. Mesečne ali celó četertletne izprašave v početnih (ljudskih) učilnicah ne motijo porednega poduka; le ponavljajo in popravljajo ga, dokler se po smislu visoke cerkvene in deržavne vlade opravljajo. Gladko ubogajmo, in Bog bo dal, da bodo rodile vspeha. — Sploh pa mislim: Vsakemu svoje: Bogu, kar je božjega, — sv. materi kat. cerkvi, kar je cerkvenega, — cesarju in deržavi, kar cesarju in deržavi, — narodu, kar narodu gre. Nadjam se, da je to tudi načelo večine mojih milih bratov Slovencev, in da celó g. R. B. iz Haloz. Če pa nisem tistega sestavka prav razumel, naj se mi ne zameri, da sem se iz ljubezni do gospodov ljudskih učiteljev oglasil. Z Bogom!

A. Nagy,
dekan.